

Mishandlede kvinners rettsstilling

Innholdsfortegnelse

[Forord](#)

[Kapittel 1 Anmeldelsen](#)

[Kapittel 2 Besøksforbud og voldsalarm](#)

[2.1 Besøksforbud](#)

[2.2 Voldsalarm](#)

[Kapittel 3 Rett til advokatbistand](#)

[3.1 Bistandsadvokatens rolle under etterforskningen](#)

[3.2 Bistandsadvokatens rolle under rettssaken](#)

[3.3 Når gis advokatbistand](#)

[Kapittel 4 Straffelovgivningen](#)

[4.1 Legemsfornærmelse](#)

[4.2 Legemsbeskadigelse](#)

[4.3 Voldtekt](#)

[4.4 Vilkår for straff](#)

[Kapittel 5 Henleggelse](#)

[Kapittel 6 Rettssaken](#)

[6.1 Innledning](#)

[6.2 Fornærmedes rolle](#)

[6.3 Tiltaltes rolle](#)

[6.4 Barns rolle](#)

[6.5 Andre vitneforklaringer](#)

[Kapittel 7 Erstatning til mishandlede kvinner](#)

[7.1 Billighetserstatning](#)

[7.2 Voldsoffererstatning](#)

[Kapittel 8 Separasjon og skilsmisse](#)

Kapittel 9 Hvor kan jeg få hjelp?

9.1 Politi og medisinsk nødhjelp

9.2 Krisesentre

9.3 Voldtektsmottak

9.4 Støttesentre mot incest

9.5 Andre instanser

Ordliste

Forord

Denne brosjyren er utarbeidet av Juridisk rådgivning for kvinner (JURK). JURK er en ideell organisasjon drevet av kvinnelige jusstudenter ved Universitetet i Oslo. JURK gir gratis råd og veiledning i de fleste juridiske spørsmål til kvinner over hele landet. Brosjyren gir en oversikt over juridiske og praktiske spørsmål som er aktuelle når en kvinne blir utsatt for mishandling. I tillegg gir den informasjon om hjelpeapparatet som eksisterer på dette området.

JURK ønsker å takke alle som har bidratt med råd og veiledning, herunder stipendiat Kjell V. Andorsen ved Universitetet i Oslo, spesialmedarbeider ved volds- og vinningsavsnittet Jon Roger Lund, politiførstebetjent Ulf Honoré, ved Forebyggende tjenester på Oslo politidistrikt, samt Marianne Sætre ved Kompetansesenteret for Voldsofferarbeid ved Høyskolen i Oslo. Vi ønsker også å rette en takk til Lovsamlingsfondet som har bidratt med økonomisk støtte til utarbeidelsen av brosjyren. Brosjyren er utarbeidet av JURK ved Mona Løke Schmidt, Christel Aase Hovrind, Stine Molstad og Anne M. Evenrud.

Revidert Oslo, høsten 2002

Lene Cecilie Bakler. Therese L. Kristiansen

Sist revidert Oslo, oktober 2004.

A.Desiree Bjørne-Larsen

Ingvild Vestre

Kapittel 1 Anmeldelsen

Når

Anmeldelse av vold og mishandling bør skje så fort som mulig etter overgrepet. Dette er viktig av bevismessige hensyn.

Hvor

En anmeldelse avgis ved en politistasjon eller et lensmannskontor. Ved større politistasjoner er det en egen kriminalavdeling som tar imot anmeldelsene. I Oslo anmeldes vold og mishandling som regel ved kriminalvakten ved Sentrum politistasjon. Har overgrepet nettopp funnet sted, blir kvinnen ofte anbefalt å ta kontakt med Oslo Legevakt, hvor nødvendige undersøkelser blir foretatt. Oslo Legevakt har også en avdeling som spesielt tar seg av kvinner som har vært utsatt for voldtekt (voldtektsmottaket). Det finnes også voldtektsmottak i andre byer i Norge, se kapittel 9.

Hvordan

Fornærmede i en mishandlingssak vil ved anmeldelsen bli avhørt i enerom. Dersom det er praktisk mulig, skal den mishandlede få bestemme om hun vil avhøres av en kvinnelig eller mannlig politibetjent.

Bistandsadvokat og ledsager

Kvinnen har rett til å ha med seg en bistandsadvokat under avhøret. Hun har også rett til å ha med seg en person hun har tillit til, f.eks. en venninne.

Hva spør politiet om

Under avhøret vil politiet først klarlegge hendelsesforløpet og tidspunktet for mishandlingen. Dersom kvinnen også tidligere har vært utsatt for mishandling, bør hun opplyse politiet om dette. Det er svært viktig at kvinnen forklarer seg så detaljert som mulig til politiet. Før hun undertegner anmeldelsen, må hun lese nøye gjennom den, slik at hun er sikker på at forholdet er tilstrekkelig belyst. Dersom kvinnen føler at det er vanskelig å gi et klart bilde av hva som har skjedd, bør hun likevel forsøke å forklare seg så godt som mulig, men vente med å undertegne. Hun kan da komme tilbake og korrigere forklaringen. Hun bør ikke skrive under referatet før forklaringen er fullstendig. Basert på kvinnens forklaring, foretar politiet videre etterforskning i saken. Dette kan være å pågripe gjerningsmannen, og foreta nødvendige tekniske undersøkelser av åstedet.

Sikring av bevis

Politiet trenger flest mulig bevis for å kunne nå frem i en eventuell straffesak mot gjerningsmannen. Klær kan være viktige bevis, f.eks. dersom de er ødelagt som følge av mishandlingen. Det er derfor svært viktig at kvinnen ikke vasker eller kaster slike plagg før de er undersøkt av politiet. Det er også viktig at kvinnen ikke fjerner eventuelle bevis på kroppen ved f.eks. å vaske seg eller dusje. Dette gjelder særlig dersom kvinnen har vært utsatt for voldtekt. Fotografering av skader kan være aktuelt når det dreier seg om fysiske skader. Bilder av f.eks. blåmerker kan være viktige bevis i en retts sak. Dersom politiet ikke selv tar initiativ til dette, er det viktig at kvinnen ber om at det tas bilder av skadene.

Kapittel 2 Besøksforbud og voldsalarm

2.1 Besøksforbud

Hva

Besøksforbud betyr at gjerningsmannen forbys å oppholde seg på et bestemt sted, forfølge, besøke eller kontakte kvinnen for øvrig. Dette kan pålegges gjerningsmannen hvis det er risiko for at kvinnen kan bli utsatt for en straffbar handling, forfølgelse eller på annet vis bli krenket.

Hvordan

Forbudet kan gis etter anmodning fra kvinnen, eller når påtalemyndigheten ellers finner det nødvendig. Politiet har plikt til å opplyse kvinnen om denne muligheten når hun oppsøker politiet i forbindelse med overgrep.

Når

Det er i utgangspunktet ikke et krav om at en straffbar handling allerede er skjedd når det anmodes om besøksforbud. Det er heller ikke et krav om at forholdet er anmeldt. Dette vil likevel være viktige momenter i vurderingen av om forbudet skal pålegges. Andre momenter kan blant annet være fare for overgrep, dersom trusler eller overgrep tidligere har funnet sted og eventuelle tidligere anmeldelser av gjerningsmannen.

Hvem tar avgjørelsen

Etter at påtalemyndigheten har fattet beslutning om besøksforbud, må saken bringes inn for forhørsretten senest innen fem dager. Det er forhørsretten som tar den endelige avgjørelsen.

Forbudets varighet

Forbudet skal gjelde for en bestemt tid, men høyst for et år av gangen

Dersom det er fare for at noen skal begå en straffbar handling overfor en annen person, kan en person forbys å oppholde seg i eget hjem, i høyst tre måneder om gangen

2.2 Voldsalarm

Vilkår

For å få tilbud om voldsalarm, må en være særlig utsatt for eventuelle voldshandlinger, eller det må foreligge en reell trusselfare. Det kan være vitner i alvorlige straffesaker, eller personer som er utsatt for trusler om vold, også utenfor hjemmet.

Hvordan

For å få voldsalarm, må man kontakte sitt lokale politidistrikt. Det vil der bli foretatt en konkret vurdering ut fra det enkelte tilfellet. Er forholdet anmeldt og under etterforskning, bør det tas kontakt med etterforsker i saken.

Adressen til Oslo politidistrikt er:

Oslo politidistrikt

Vold, ran og sedelighetsavdelingen

Postboks 8101 Dep

0032 Oslo

Det finnes to typer voldsalarm. Den ene typen voldsalarm blir plassert i hjemmet og en sender ("Smykke") bæres rundt halsen eller armen. Denne fungerer kun rundt egen bolig. Alarmen er knyttet opp mot politiet, som foretar automatisk utrykning ved aktivering. Det er Falken Redningskorps A/S som tar seg av den praktiske gjennomføringen ved mottak av signaler og montering etter beskjed fra politiet.

Den andre typen voldsalarm er den mobile voldsalarmen. Denne fungerer og ser ut som mobiltelefon. Ved å trykke på en knapp øverst på telefonen, ringer den inn til politiets operasjonssentral. Politiet får da umiddelbart opplysning om hvem som ringer. Samtidig ser politiet med en gang hvor den trusselutsatte personen befinner seg på et kart. De kan dermed rykke rett ut til stedet. Operatørene på operasjonssentralen kan også kommunisere med offeret via voldsalarmen, men det er ikke nødvendig å snakke. En ekstra ømfindtlig mikrofon gjør nemlig at politiet kan lytte på hva som foregår når alarmen er utløst. Den mobile voldsalarmen fungerer overalt hvor det er GSM-dekning, men går en inn i bygninger mister en satelittforbindelsen. Hvis alarmen utløses innendørs, får politiet opp siste oppdaterte posisjon.

Hvor lenge

Voldsalarmen er ikke ment som en permanent ordning. Behovet vil bli revurdert hver tredje måned.

Lån av voldsalarm er gratis.

Kapittel 3 Rett til advokatbistand

Kvinnen er ikke part i saken

Straffbare handlinger forfølges av det offentlige. I en straffesak er det påtalemyndigheten som er part i saken mot den de mener er gjerningsmannen. Den andre parten i saken er tiltalte. Kvinnen har ikke status som part i saken, men som vitne.

3.1 Bistandsadvokatens rolle under etterforskningen

Etterforskningen innledes som regel ved at det inngis en anmeldelse til politiet fra kvinnen. Ved anmeldelse skal politiet gjøre fornærmede kjent med retten til advokat.

Samarbeid

Det er viktig at kvinnen samarbeider med politiet. Det er svært vanskelig for politiet å føre frem en mishandlingssak dersom kvinnen ikke samarbeider. Det kan være viktig å ha med seg advokat under avhør. Advokaten skal på vegne av fornærmede følge med på hva som skjer i saken, og holde seg orientert om etterforskningen. Advokaten er et bindeledd mellom kvinnen og påtalemyndigheten. Når saken er ferdig etterforsket, avgjør påtalemyndigheten om saken skal henlegges eller om det skal tas ut tiltale. Hvis saken blir henlagt, kan advokaten på vegne av fornærmede påklage henleggelsen. Dersom det blir tatt ut tiltale, blir saken brakt inn for domstolen.

Innsyn

Kvinnen og hennes advokat har rett til innsyn i sakens dokumenter.

3.2 Bistandsadvokatens rolle under rettssaken

Advokatens hovedoppgave frem til kvinnen skal forklare seg som vitne, er å følge med under rettssaken. Videre kan advokaten uttale seg om hele eller deler av saken skal gå for lukkede dører, og om pressen skal gis adgang til rettslokalet. Dessuten har advokaten rett til å uttale seg om tiltalte skal være tilstede når fornærmede skal vitne. Kvinnen får ikke være tilstede i retten før hun skal vitne. Å være representert ved advokat under rettssaken, kan derfor være til god hjelp. Advokaten kan i ettertid fortelle kvinnen hva som ble sagt. Et erstatningskrav kan fremmes i tilknytning til straffesaken, men kan også fremmes som en egen sivil sak. Erstatningskravet blir som regel fremmet av bistandsadvokaten etter at aktor har prosedert om skyldspørsmålet og straffeutmålingen.

3.3 Når gis advokatbistand

Den som blir utsatt for vold eller mishandling kan få et begrenset antall timer advokatbistand betalt av den offentlige.

Fornærmede har rett til bistandsadvokat ved de fleste typer seksualforbrytelser. I andre type saker kan retten på begjæring oppnevne advokat for fornærmede på nærmere vilkår.

Kvinnen kan be om advokatbistand når hun selv opplever at hun har behov for set. Dette gjelder både i

forbindelse med anmeldelse til politiet og i senere avhør.

Kvinnen kan be om en bestemt advokat hun har tiltro til. Alle praktiserende advokater kan benyttes. Det kan imidlertid være hensiktsmessig å benytte en advokat som tidligere har opptrådt som bistandsadvokat. Advokaten skal bistå fornærmede under etterforskningen og under rettssaken. Kvinnen har også krav på annen hjelp og støtte fra advokaten som er naturlig og rimelig i forbindelse med saken.

Kapittel 4 Straffelovgivningen

Straffbare handlinger

Straffeloven inneholder en rekke bestemmelser som regulerer ulike typer overgrep kvinner kan bli utsatt for.

4.1 Legemsfornærmelse

Typiske eksempler på legemsfornærmelser er slag og spark. Det er ikke et krav om at handlingen medfører smerte eller fysisk ubehag. Seksuelle tilnærmelser kan regnes som legemsfornærmelse.

4.2 Legemsbeskadigelse

Reglene om legemsbeskadigelse retter seg for det første mot den som skader en annen fysisk, f.eks. ved alvorlige kutt, omfattende blåmerker eller brudd. Den som påfører andre alvorlige psykiske skader, rammes også av disse reglene. For det andre retter reglene seg mot de tilfeller der gjerningsmannen slår kvinnen i svime, eller tar kvelertak på henne slik at hun besvimer. Den bevisstløse tilstanden trenger imidlertid ikke å være fremkalt ved vold. Dersom gjerningsmannen f.eks. narrer kvinnen til å innta medikamenter slik at hun blir bevisstløs, er dette å regne som en legemsbeskadigelse.

4.3 Voldtekt

Voldtektsbestemmelsen retter seg mot den som med vitende og vilje tvinger noen til seksuell omgang ved vold, eller ved å fremkalle frykt for noens liv eller helse. Det kreves ikke at gjerningsmannen har oppnådd samleie. Samleielignende bevegelser med blottet kjønn eksempelvis mellom kvinnens lår eller mot hennes nakne mage, kan være tilstrekkelig. Det samme gjelder dersom gjerningsmannen masturberer kvinnen, at hun blir tvunget til oralsex eller overgriper fører fingre inn i vagina. Innføring av gjenstander i vagina eller rektum blir bedømt på samme måte. En utdyping av seksualforbrytelser finnes på side 15 følgende i JURKs brosjyre ”Seksuelt misbrukte barns rettsstilling”. Denne fås ved henvendelse til JURK.

4.4 Vilkår for straff

Det er flere vilkår som må være oppfylt for at en person skal kunne straffes.

Straffbar handling

For det første må handlingen ifølge loven være straffbar.

Skyldkravet

Det er også et vilkår for straff at gjerningsmannen kan bebreides for handlingen, det vil si at vedkommende har utvist skyld. Det finnes to hovedformer for skyld; forsett og uaktsomhet.

- **Forsett**

Skyldkravet forsett innebærer at gjerningsmannen utfører handlingen med vitende og vilje, og at han forstår følgene av den. Hovedregelen i straffeloven er at gjerningsmannen må ha handlet forsettlig.

- **Uaktsomhet**

Uaktsomhet innebærer at den handlende ikke har opptrådt slik en omtenssom og forstandig person ville ha gjort.

Personlige forutsetninger

Gjerningsmannen må være over 15 år og anses for å være tilregnelig. Det vil si at en gjerningsmann ikke kan straffes dersom han f.eks. er alvorlig sinnslidende når han utfører overgrepet.

Selvforskyldt rus

Er gjerningsmannen selvforskyldt beruset når han begår den straffbare handlingen, anses han for å være tilregnelig og må dermed ta ansvar for sine handlinger.

Straffeskjerpelse

Dersom gjerningsmannen tidligere er straffet for voldshandlinger eller overgrepet er utført på en særlig smertefull eller krenkende måte, kan straffen forhøyes. Dette gjelder også hvor gjerningsmannen har benyttet et farlig redskap, f.eks. kniv.

Kapittel 5 Henleggelse

Etterforskning

Volds- og mishandlingssaker etterforskes av politiet. Påtalemyndigheten tar stilling til om det er grunnlag for å gå videre med saken. Dersom den etter en helhetsvurdering ikke finner bevisene tilstrekkelige, vil saken bli henlagt.

Klage

Hvis saken blir henlagt, vil kvinnen automatisk bli informert om dette. Kvinnens advokat kan bistå henne dersom hun ønsker å klage over avgjørelsen. Klagefristen er tre uker fra henleggelsen. Det antas å være vanskelig å få omgjort en beslutning om henleggelse. Dersom klagen ikke fører frem, kan kvinnen be om at saken overprøves av statsadvokaten. Selv om saken er henlagt, kan den tas opp på ny dersom det kommer frem nye opplysninger.

Rettssak

Dersom påtalemyndigheten finner at bevisene er tilstrekkelige, vil saken bli brakt inn for retten.

Kapittel 6 Rettsaken

6.1 Innledning

Domstol

Alle mishandlingssaker starter i tingretten

Domstolens sammensetning

Tingretten er sammensatt av en fagdommer og to legdommere. Fagdommeren og legdommerne fatter avgjørelser i fellesskap.

Partene

Partene i saken er påtalemyndigheten representert ved aktor, og tiltalte representert ved forsvarer. I alle straffesaker er det påtalemyndigheten som må føre bevis for at tiltalte er skyldig. Kvinnen er ikke part i saken, hun er vitne.

Hovedforhandling

Den del av rettsaken hvor forklaringer, bevis med mer legges frem for dommerne i rettssalen, kalles hovedforhandling. Tiltalte har møteplikt til hovedforhandlingen, men vedkommende har ingen plikt til å forklare seg. Kvinnen har også møteplikt dersom hun er innkalt som vitne. Forhandlingene foregår muntlig. Bevisene skal som hovedregel føres direkte for retten, og man kan derfor normalt ikke lese opp vitners tidligere forklaringer.

Bevisførsel

Det er sjelden at gjerningsmannen tilstår mishandlingen. I en rettssak er det derfor påtalemyndighetens oppgave å føre saken, og legge frem bevis for at mishandlingen har funnet sted. Politiet etterforsker saken og fremskaffer bevis. Påtalemyndigheten avgjør hvilke av politiets bevis den vil bruke i sin bevisførsel. Tiltalte har også anledning til å fremlegge bevis i saken.

6.2 Fornærmedes stilling

Vitneplikt

Fornærmede regnes som tidligere nevnt ikke som part i saken, men som vitne. Kvinnen har vitneplikt i retten, med mindre tiltalte er hennes ektefelle, samboer eller nær slektning. Dersom kvinnen har plikt til å vitne, innebærer dette at hun ikke får være tilstede under rettssaken før hun skal forklare seg. Begrunnelsen er at den fornærmede ikke skal bli påvirket av tiltalte eller andre vitners forklaringer.

Kvinnens forklaring

Det er viktig at kvinnen forklarer seg så detaljert som mulig under rettssaken. Ofte står påstand mot påstand. Selv om kvinnen i et slikt tilfelle fremtrer som troverdig, må hennes forklaring vanligvis støttes av andre bevis for at gjerningsmannen skal dømmes. Det er et strengt krav til bevis i slike saker.

6.3 Tiltaltes rolle

Den tiltalte har krav på å være tilstede mens vitner blir avhørt.

Det kan imidlertid være nødvendig at tiltalte forlater rettssalen når fornærmede skal forklare seg. Bakgrunnen for dette kan være at hun ikke makter å gjennomføre forklaringen med tiltalte tilstede.

Begjæring om at tiltalte forlater rettssalen

Dersom kvinnen ønsker at tiltalte skal gå ut mens hun forklarer seg, kan bistandsadvokaten på vegne av fornærmede begjære at tiltalte skal forlate rettssalen. Det er imidlertid opp til retten om begjæringen skal tas til følge. Det legges da vekt på om hensynet til fornærmede tilsier at tiltalte skal forlate retten. Dersom tiltalte har måttet forlate rettssalen, vil vedkommende få lest opp et referat av kvinnens forklaring når han kommer inn i rettssalen igjen.

6.4 Barns rolle

Det er ofte barn med i bildet i voldssaker. Barnet kan selv ha vært mishandlet, eller ha vært vitne til

mishandling av mor eller søsken. Barnets vitneforklaring blir bare brukt i de sakene hvor barnet er det eneste vitnet og beviset politiet har.

Barnevernet

I de tilfellene der barn blir mishandlet, bør barnevernet kontaktes snarest.

Barnevernsvakt

Barnevernsvakten ved politiet kan også kontaktes ved mishandling av barn. Den kan gi råd og gripe inn med f.eks. omplassering av barnet i en akutt situasjon. Barnevernsvakten er kun en instans for øyeblikkelig hjelp. Den aktuelle barnevernstjeneste overtar senere saken.

Dommeravhør

I sedelighetssaker slipper barnet å møte i rettssalen. Barn under 14 år avhøres i et såkalt dommeravhør. Det vil si at barnet forklarer seg for dommeren, eller en annen fagperson som f.eks. psykolog, i enerom før rettssaken. Referat av barnets vitne-forklaring eller videoopptak av denne, blir siden lagt frem under rettssaken. I andre saker enn sedelighetssaker, kan barn under 14 år avhøres under rettssaken. Av hensyn til barnet blir det som regel også i disse sakene foretatt dommeravhør. Barnet kan ha med seg en verge under avhøret. Barnevernsvakten skal ha melding om slikt avhør. Dersom barnet ikke har en egen verge med seg under avhøret, kan representanter fra barnevernsvakten være med barnet.

6.5 Andre vitneforklaringer

Personer som har vært vitne til overgrep eller som kvinnen har henvendt seg til umiddelbart etter mishandlingen, kan være viktige vitner. Dette kan være familie, venner, naboer, leger, personell fra krisesenter o.l. Disse kan uttale seg om kvinnens sinnstilstand og eventuelle skader.

Politivitner

Politiet er ofte de første som kommer til åstedet etter overgrepet, og i enkelte tilfeller mens mishandlingen pågår. I disse tilfellene vil politivitner være viktige for bevisførselen. De kan uttale seg om partenes opptreden og sinnstilstand. Dersom kvinnen på dette tidspunktet uttrykker tvil om hvorvidt hun vil anmelde mishandlingen, bør hun likevel forsikre seg om at politiet skriver rapport om hendelsen. Vedkommende som tar imot kvinnens anmeldelse hos politiet, kan også være et viktig vitne. Dette er særlig aktuelt der anmeldelse skjer like etter overgrepet.

Legeerklæringer

I de tilfellene der kvinnen oppsøker lege, psykolog eller sykehus etter overgrep, kan uttalelse fra disse være avgjørende ved bevisvurderingen. Det er viktig at kvinnen forteller legen at skadene skyldes

mishandling.

Fargefotografier

Bruk av fargefotografier er viktig for bevisførselen der det dreier seg om fysisk vold. Både bilder tatt av politiet og private bilder som viser skader etter mishandlingen, kan benyttes som bevis. Dersom politiet ikke selv tar initiativ til dette, er det viktig at kvinnen selv ber om at det tas bilder av skadene.

Kapittel 7 Erstatning til mishandlede kvinner

Erstatning fra gjerningsmannen

Mishandlede kvinner kan kreve erstatning fra gjerningsmannen for skader de er påført som følge av mishandlingen. Erstatningskrav skal som hovedregel fremmes i en eventuell straffesak, men kan også fremmes i en egen sivil sak. Krav om erstatning fremsettes vanligvis av påtalemyndigheten i straffesaken etter ønske fra kvinnen. Dersom kvinnen har bistandsadvokat, kan denne også fremme et erstatningskrav.

Erstatning fra staten

I tillegg til eller i stedet for erstatning fra gjerningsmannen, kan en mishandlet kvinne søke om billighets- eller voldsoffererstatning fra staten.

7.1 Billighetserstatning

Billighetserstatning omfatter skadetilfeller som fant sted før 1975. Ordningen med billighetserstatning er ulovfestet. Det vil si at det ikke finnes noen formelle regler for innvilgelse av en slik erstatning. I volds- og mishandlingstilfellene har vurderingen som foretas i praksis mange likhetstrekk med den som foretas ved søknad om voldsoffererstatning.

Anmeldelse ikke nødvendig

Ved søknad om billighetserstatning er det imidlertid ikke et vilkår at forholdet er anmeldt.

7.2 Voldsoffererstatning

Voldsoffererstatning er i dag en rettighetsordning. Det betyr at man har krav på erstatning for skadevoldende handlinger som har funnet sted etter 01.07.01, dersom man oppfyller de vilkår som er fastsatt i voldsoffererstatningsloven. For skader voldt før dette tidspunkt, avgjøres erstatningsspørsmålet skjønnsmessig etter en helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle.

Det er som hovedregel et vilkår for innvilgelse av voldsoffererstatning at det straffbare forholdet er anmeldt uten unødig opphold. Dette innebærer at skadelidte må anmelde forholdet så fort som mulig etter at skaden er påført. Anmeldelsen må inneholde en begjæring om straff. Denne begjæringen må ikke senere være trukket tilbake.

I praksis har man kommet til at skadelidte under normale omstendigheter må ha anmeldt forholdet innen fire til fem dager etter at den skadevoldende handlingen fant sted. Det kan i særlige tilfeller gjøres unntak fra regelen om anmeldelse uten unødig opphold.

Utfyllende informasjon om billighetserstatning og voldsoffererstatning finnes i JURKs brosjyre "Erstatning fra staten". Denne fås ved henvendelse til JURK.

Kapittel 8 Separasjon og skilsmisse

Separasjon

Dersom en ektefelle ønsker separasjon, må vedkommende sende inn en separasjonssøknad til fylkesmannen i det fylket man bor. Søknadspapirer kan fås ved henvendelse til JURK eller enhver fylkesmann i landet. Det er tilstrekkelig at den ene av ektefellene ønsker separasjon. Det kreves ikke at begge ektefellene undertegner papirene.

Skilsmisse

Når separasjonsbevilling er gitt, begynner separasjonstiden å løpe. Dersom man har vært separert i minst ett år, kan man kreve skilsmisse. Dette kan gjøres selv om den andre ektefellen ikke ønsker å skilles, eller nekter å undertegne skilsmissepapirene.

Skilsmisse ved samlivsbrudd

Dersom ektefellene har levd fra hverandre i minst to år, og dette kan dokumenteres, kan hver av dem søke om skilsmisse uten forutgående separasjon.

Tvungen mekling

Foreldre med felles barn under 16 år må møte til mekling før det blir reist sak om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast eller om samvær. Gifte foreldre med felles barn under 16 år må for å få separasjonsbevilling eller skilsmissebevilling, ha møtt til mekling på familievernkontor eller hos annen godkjent mekler. Samboere med felles barn under 16 år har ved samlivsbrudd rett til å møte til mekling dersom de ønsker det.

Formålet med mekling

Formålet med mekling er at foreldrene skal komme frem til en avtale om hvor barna skal bo fast, og

hvordan samvær skal gjennomføres. Avtalen bør være skriftlig, og det avgjørende er hva som er best for barna.

Skilsmisse ved dom

Dersom mannen har utsatt kvinnen eller barna for mishandling, eller har opptrådt på en måte som er egnet til å fremkalle alvorlig frykt for dette, kan hun kreve skilsmisse uten forutgående mekling og separasjon. I slike tilfeller kan kvinnen få skilsmisse ved dom. Det kan imidlertid ta noe tid før saken kommer opp for retten. Den vanlige fremgangsmåten kan derfor være like hensiktsmessig for kvinnen.

Midlertidig avgjørelse

Dersom det er behov for en rask avgjørelse om f.eks. hvem som skal bo i den felles bolig, kan kvinnen begjære en midlertidig avgjørelse om dette. Denne begjæringen skal sendes til namsretten på det stedet der kvinnen bor. En midlertidig avgjørelse kan treffes i løpet av noen dager. Det er særlig i tilfeller der mannen oppfører seg truende eller sjikanerende at det av hensyn til kvinnen og barna er behov for en rask avklaring på boligspørsmålet. En midlertidig avgjørelse skal avhjelpe en situasjon hvor mannen nekter å flytte ut av boligen inntil det blir endelig avgjort hvem som skal overta den.

Namsretten kan også treffe avgjørelse om å forby en ektefelle å komme til den eiendommen eller boligen der kvinnen oppholder seg. Dette er særlig aktuelt der samlivsbruddet må gjennomføres ved tvang, eller det er fare for at kvinnen eller barna kan bli utsatt for overgrep.

For mer utfyllende informasjon om dine rettigheter ved separasjon og skilsmisse kan du ta kontakt med JURK.

Kapittel 9 Hvor kan jeg få hjelp?

9.1 Politi og medisinsk nødhjelp

Politi 112

Medisinsk nødhjelp 113

9.2 Krisesentre

Krisesentrene tilbyr et trygt sted å være og noen å snakke med. De har ofte hemmelig adresse.

Aust-Agder:

Arendal 37 02 33 44

Akershus:

Bærum 67 17 46 50

Follo 64 91 46 60

Lillestrøm 63 81 41 78

Buskerud:

Drammen 32 83 03 46

Gol 32 07 52 50

Hønefoss 32 12 35 22

Kongsberg 32 73 64 00

Finnmark:

Alta 78 43 46 93

Hammerfest 78 41 30 18

Karasjok (samisk) 78 46 70 88

Kautokeino 78 48 72 50

Kirkenes 78 99 14 00

Hedmark

Hamar 62 52 75 10

Kongsvinger 62 81 80 88

Tynset 62 48 07 32

Hordaland

Bergen 55 31 50 50

Odda 53 64 11 11

Stord 53 41 12 12

Voss 56 51 60 60

Møre og Romsdal

Kristiansund 71 67 62 33

Molde 71 25 66 66

Ålesund 70 12 50 07

Nordland

Bodø 75 52 04 20

Brønnøysund 75 02 17 11

Leknes 76 08 12 33
Mosjøen 75 17 36 99
Narvik 76 95 73 39
Rana 75 15 44 44
Sandnessjøen 75 04 00 50
Sortland 76 12 23 30

Nord-Trøndelag

Verdal 74 07 77 10

Oppland

Gjøvik 61 17 55 60
Lillehammer 61 24 76 40

Oslo

Oslo 22 48 03 80

Rogaland

Haugesund 52 72 98 84
Sauda 52 78 27 70
Stavanger 51 53 06 23

Sogn og Fjordane

Florø 57 74 36 00

Sør-Trøndelag

Orkdal 72 48 24 10
Trondheim 73 52 34 20

Telemark

Skien 35 58 71 00

Troms

Finnsnes 77 84 52 60
Harstad 77 06 40 07

Tromsø 77 61 10 60

Vest-Agder

Kristiansand 38 10 22 00

Vestfold

Tønsberg 33 31 10 19

Østfold

Fredrikstad 69 30 18 40

Halden 69 18 74 74

Moss 69 25 05 50

Mysen 69 89 45 69

Sarpsborg 69 15 17 17

9.3 Voldtekstmottak

Voldtekstmottakene er ofte tilknyttet legevakt eller sykehus. Flere av mottakene har rådgivningstilbud.

Akershus

Voldtekstmottaket, Asker og Bærum legevakt 67 52 20 20

Voldtekstmottaket, Sentralsykehuset i Akershus 69 92 88 50

Buskerud

Voldtekstmottaket, Drammen legevakt 32 80 67 07

Hedmark

Akutthjelpen for voldtatte, Sentralsykehuset i Hamar 62 53 70 70

Hordaland

Tilbud til utsatte for seksuelle overgrep, Bergen legevakt 55 32 11 20

Møre og Romsdal

Kvinneklinikken, Sentralsykehuset i Møre og Romsdal 70 14 17 30

Voldtekstmottaket, Molde Fylkessykehus 71 12 00 00
Fylkessykehuset i Volda 70 05 82 63

Nordland

Voldtekstmottaket, Bodø kommunale legevakt 75 58 60 00, dagtid 75 58 60 10

Oppland

Hjelp til voldtektsutsatte, Lillehammer 61 27 20 34
Voldtekstmottaket, Gjøvik sykehus 61 15 71 37

Oslo

Voldtekstmottaket, Oslo kommunale legevakt 22 93 22 93

Rogaland

Voldtekstmottaket i Nord-Rogaland 52 73 72 01
Fylkessykehuset i Haugesund 52 80 86 10
Voldtekstmottaket, Stavanger legevakt 51 53 33 33

Sogn og Fjordane

Fylkessykehuset i Volda 70 05 82 00

Sør-Trøndelag

Akuttavdelingen, Regionssykehuset i Trondheim 73 86 80 00

Telemark

Voldtekstmottaket, Skien legevaktsentral 35 52 22 23

Troms

Tromsø legevakt 77 62 80 00

Vest-Agder

Voldtekstmottaket i Vest-Agder, Legevakten i Kristiansand 38 07 69 00

Vestfold

Tønsberg og omegns legevakt 33 31 63 50

Østfold

Akuttmottaket, Fredrikstad sykehus 69 39 38 40

9.4 Støttesentre mot incest

Støttesentrene mot incest tilbyr støtte og hjelp til incestutsatte kvinner, og mødre til incestutsatte barn.

Aust-Agder

Arendal SMI-senter 37 02 01 48

Akershus

Incestsenteret i Follo 64 97 23 30

Buskerud

Pilar Incestsenter, Drammen 32 89 74 33

Finnmark

Karasjok incestsenter (samisk) 78 46 70 88

SMI Sør-Varanger 73 89 08 80

Hedmark

Eva støttesenter 62 41 18 62

SMI Hamar 62 53 34 01

mobil 97 15 98 10

Hordaland

SMI Bergen 55 90 49 90

Nord-Trøndelag

SMI Levanger 74 08 65 00

Oslo

SMI Oslo 23 31 46 50

Rogaland

Incestsenteret i Sandnes 51 62 74 57

Sogn og Fjordane

Incestsenteret i Florø 57 74 36 00

Støttegruppe mot incest, Førde 57 82 00 88

Sør-Trøndelag

SMI Trondheim 73 89 08 80

Telemark

Incestsenteret i Skien 35 52 67 07

Troms

SMI Tromsø 77 65 20 44

Vest-Agder

SMI Kristiansand 38 07 11 11

Vestfold

Incestsenteret i Tønsberg 33 35 77 77

Østfold

Incestmottaket i Follo 64 97 23 30

Krisesenter for mishandlede og seksuelt misbrukte kvinner i Fredrikstad 69 31 55 45

9.5 Andre instanser

Hjelpetelefonen 35 58 87 70

DIXI Resurssenter for voldtatte: Oslo 22 44 40 50 Stavanger 51 52 03 60

Det Gule Huset: Hjelp til psykopatofre , Oslo 22 79 91 00

Rådgivnings- og kontakttelefoner

Det finnes flere forskjellige rådgivnings- og kontakttelefoner for mennesker i krise, se telefonkatalogen. Disse gir råd og hjelp også ved anonyme henvendelser.

JURK

Juridisk rådgivning for kvinner har en egen gruppe som gir veiledning og rettshjelp til kvinner som er eller har vært utsatt for mishandling, voldtekt, incest eller andre overgrep. Volds- og mishandlingsgruppen yter blant annet bistand ved søknader om erstatning fra staten. All bistand fra JURK er gratis.

Ordliste

Aktor: Den som fører straffesaken i retten på vegne av påtalemyndigheten.

Bistandsadvokat: Advokat som fornærmede har rett til å få oppnevnt på det offentliges bekostning i saker om visse sedelighetsforbrytelser, blant annet voldtekt og utuktig omgang med barn.

Bistandsadvokat kan også oppnevnes i andre saker dersom det er grunn til å tro at fornærmede som følge av handlingen får betydelig skade på legeme eller helbred, og det anses å være behov for advokat.

Forhørsretten: Tingretten når den foretar rettslig avhør, varetektsfengsling og når den avsier dom i saker hvor siktede har tilstått og samtykker i pådømmelse.

Fornærmede: Den som har blitt utsatt for et overgrep.

Forsett: Når en handling er begått med vitente og vilje

Fylkesmannen: Den høyeste statsmyndighet i fylket.

Henleggelse: Påtalemyndigheten frafaller eller reiser ikke tiltale fordi det ikke er rettslig grunnlag for straffansvar.

Legdommere: Meddommere som ikke er jurister.

Namsrett: Navn på tingretten når den treffer avgjørelse om tvangsfullbyrdelse. Namsretten utfører de tvangsforretninger som loven har lagt under den.

Påtalebegjæring: Fornærmedes eller påtalemyndighetens krav om strafforfølgning av den skyldige.

Påtalemyndighet: Den offentlige myndighet som har kompetanse til å etterforske og påtale straffbare handlinger, føre offentlige straffesaker for domstolene og anvende rettsmidler mot disse avgjørelsene.

Sedelighetssak: Straffesak når overgrepet består i seksuelle overgrep.

Verge: Person som opptrer på vegne av umyndige eller umyndiggjorte personer.

[Tilbake](#)